

ORSHANSKYI L. V., OVCHARENKO L. R. Pedagogical conditions for activating professionally oriented foreign language training of future teachers of non-philological specialties.

The article identifies and characterizes the main pedagogical conditions for improving the process of professionally oriented foreign language training of future teachers of non-philological specialties, in particular: the formation of professional motivation to learn a foreign language; creation of intercultural-oriented educational space; realization of interdisciplinary connections of a foreign language with social-humanitarian and professionally oriented educational disciplines; parity inclusion in the content of foreign language education of works contained in domestic and foreign cultural heritage; use of dialogue as the main method of foreign language teaching; accounting for the regional socio-cultural component; formation of elements of information culture in the process of learning a foreign language.

Keywords: foreign language training, professionally oriented teaching of foreign languages, future teachers of non-philological specialties, pedagogical conditions.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-145.2019.15>

УДК 378.091.3:355.588

Пасинчук К. А.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИМІРЮВАННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У ракурсі проведеного дослідження подано авторське тлумачення поняття “формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту” – процес розвитку й накопичення на етапі професійної підготовки якісних проявів інтегрованої особистісної якості, що забезпечує відповідно до ціннісних орієнтацій курсантів їх можливість цілепокладання, планування власної діяльності, продуктивної комунікації, розробки і реалізації індивідуальних освітньо-професійних стратегій упродовж життя. Структуруючи досліджуваний феномен виокремлено такі компоненти: ціннісно-мотиваційний (визначає ціннісні орієнтації майбутніх фахівців ОРС ЦЗ, володіння стратегіями досягнення цілей); стратегічно-інформаційний (віддзеркалює розуміння сутності стратегії як системи ефективних нормативних дій, які призводять до очікуваного результату; стилі збору сучасної інформації на підґрунті володіння мисленневими операціями – аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації, порівняння, систематизації, узагальнення тощо); операційно-дійовий (передбачає формування різних умінь); рефлексивно-афективний (здатність майбутнього фахівця до самоаналізу й адекватної самооцінки, самовираження індивідуальності). Доведено, що стратегічна компетентність майбутніх фахівців у вищій школі є інтегративною єдністю їх особистісних і професійно-значущих якостей, які набуті у процесі професійного навчання та включають систему цінностей, мотивів, науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, здатностей, емоцій, спрямованих на адекватний добір і реалізацію на практиці ефективних стратегій і тактик у різних ситуаціях, забезпечення успішної самореалізації й самовдосконалення у процесі професійної діяльності. Результати дослідження зреалізовані із використанням діагностичного інструментарію: “Ціннісні орієнтації працівників” (М. Рокич), “Діагностика стратегій досягнення цілей”, “Визначення стилю інформаційного засвоєння”

(М. Фетіскін, В. Козлов, Г. Мануйлов), “Що таке стратегія навчання?” (авторська методика), “Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС” (В. Синявський, Б. Федоришин), “Стратегії самоствердження особистості” (Є. Нікітін, Н. Харламенкова). Отримані результати проведеного педагогічного експерименту засвідчили превалювання продуктивного (від 46,84% до 57,48%) й репродуктивного (27,91%-35,22%) рівнів прояву досліджуваних компонентів стратегічної компетентності в респондентів. Доведено, що отримані емпіричні дані спонукають до розробки й упровадження у практику роботи закладів вищої освіти, що готують фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, комплексної розвивальної програми щодо формування у них стратегічної компетентності.

Ключові слова: стратегічна компетентність, оперативно-рятувальна служба цивільного захисту, професійна підготовка, структура стратегічної компетентності, діагностика стратегічної компетентності.

В існуючих реаліях сьогодення України значна увага відведена підвищенню ефективності функціонування оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Діяльність служби цивільного захисту має забезпечувати захист населення України, її територій, природного середовища, здоров'я і майна громадян в умовах війни на Сході, терористичних актів, природних і техногенних надзвичайних катаклізмів. Реалізація державної політики в галузі цивільного захисту покладається на Державну службу з надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Адекватне реагування на існуючі сучасні виклики й загрози потребує від вищої освіти України побудови принципово нової системи організації підготовки майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – компетентнісних спеціалістів, які спроможні приймати доцільні стратегічні рішення в умовах імовірної невизначеності й непередбачуваності.

Формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту передбачає розвиток їх здатностей до планування власної діяльності з метою досягнення поставленої мети; виконання спланованих дій і операцій та їх об'єктивну оцінку, опанування індивідуальними стратегіями майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим дослідження проблеми формування стратегічної компетентності, що поєднує у собі здатності використовувати отримані знання, наявні вміння, відомі способи пізнавальної і практичної діяльності, безперервне самовдосконалення, дозволяє модернізувати професійну підготовку майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, сприяє їх особистісній і професійній самореалізації у динамічних, мінливих та нестабільних умовах життя сучасного соціуму.

Мета статті – розглянути проблему формування стратегічної компетентності в майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, запропонувати авторське тлумачення означеної дефініції, визначити її компонентний склад і виміряти ступінь прояву в досліджуваних на етапі вхідного контролю із використанням підібраного діагностичного інструментарію.

Окремі питання професійної підготовки фахівців цивільного захисту розглядаються у наукових працях таких науковців як О. Бикова, Н. Вовчаста, П. Волянський М. Горонескуль, І. Коваль, М. Козяр, В. Король, М. Кусій,

Ю. Ненько, О. Придатко, В. Садковий, К. Шихненко та ін. Формування різних видів компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту висвітлюють В. Архипенко, В. Слободяник, Ю. Таймасов, Т. Ткаченко (*професійна компетентність*); В. Гора, Ю. Ненько (*комунікативна компетентність*); Т. Блащук, В. Ротар (*правова компетентність*); В. Борисенко (*емоційна компетентність*); А. Майборода (*акмеологічна компетентність*); І. Ножко (*дослідницька компетентність*), Г. Хлипавка (*соціальна компетентність*) та ін. Формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців була предметом дослідження таких науковців як О. Антонова, О. Задорожна, Т. Олійник, Є. Плотников, В. Рябоконт, Д. Яремко та ін.

Дослідження проблеми стратегій навчання віднайшли фрагментарне висвітлення у працях таких зарубіжних вчених як Р. Арендс (R. Arends), П. Біммель (P. Bimmel), К. Вайнштейн і Р. Майер (C. Weinstein, R. Mayer), А. Венден (A. Wenden), С. Джалейл і Б. Тіт (S. Jaleel, B. Titus), У. Едмондсон і Ю. Хаус (W. Edmondson, J. House), Т. Кроуль, С. Камінський, Д. Подель (T. Crowl, S. Kaminsky, D. Podel), Р. Оксфорд (R. Oxford), Дж. Рубін (J. Rubin) та ін. У сучасній вітчизняній педагогіці стратегії навчання розглядаються І. Задорожною, А. Галла, Т. Косою, О. Любашенко, О. Малихіним, Н. Федорончук, О. Шапран, Ю. Шапраном та ін.

Найбільш поширеним напрямком дослідження стратегій майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту є визначення психологічних особливостей базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів, що віднайшли відображення у працях таких науковців як О. Назаров, Н. Оніщенко, В. Садковий, О. Садковий, О. Склень, О. Тімченко та ін.

Однак, проблема формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту як педагогічного явища ще не була предметом цілісних наукових досліджень. Новизна означеної проблематики характеризує її актуальність у процесі підготовки майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *теоретичні* (аналіз, систематизація, узагальнення сучасної психолого-педагогічної літератури); *емпіричні* (спостереження, опитування, анкетування, проведення констатувального етапу педагогічного дослідження із використанням відповідного діагностичного інструментарію); *статистичні* (методи кількісного та якісного аналізу емпіричних результатів дослідження, визначення коефіцієнта кореляції Пірсона для встановлення однорідності вибірок).

Ряд науковців (О. Задорожна [1], І. Потюк [3], Н. Щерба [7] та ін.) стверджують, що поняття "стратегічна компетенція" уведено в науковий обіг у 1980 році, як результат наукової співпраці М. Кенейла і М. Свейн.

Н. Щербою проаналізовано тлумачення науковцями цього поняття: як здатності використовувати стратегії (комунікативні, вербальні та невербальні, стратегії спілкування) (Li-sheng; Г. Краснощекова; В. Александров, Г. Александров; О. Гаун; В. Кононова; О. Потєхіна, І. Рюміна, Т. Федосєєва; Л. Невірко; Т. Федосова); як здатність компенсувати недостатній розвиток комунікативної компетенції (M. Canale and M. Swain; Li-sheng; L. Mariani;

Л. Невірко; Г. Краснощєкова; Е. Азімов, А. Щукін та ін.); як здатність відновлення перерваного спілкування та налагодження контакту (*Li-sheng; O. Gaun; L. Mariani; D. Hymes та ін.*); як здатність вчитись (*Н. Сметаннікова; А. Фріцлер, Е. Прохорець, А. Майєр*) [7]. Отже, Н. Щєрба стверджує, що стратегічна компетенція є складовою комунікативної компетенції і визначає її як *здатність використовувати вербальні та невербальні комунікативні стратегії для запобігання або компенсації зриву в процесі спілкування, а також ефективного досягнення його цілей, поглиблення знань мови, одержання мовленнєвого і соціального досвіду в умовах недостатньої комунікативної компетентності співрозмовників або у несприятливій мовленнєвій ситуації* [6, с. 166-169].

В. Рябоконь доводить, що більшість науковців і сьогодні визнає стратегічну компетенцію компонентом комунікативної компетенції (*Л. Бахман, А. Палмер; В. Топалова та ін.*). Автор робить висновок, що оволодіння стратегічною компетенцією, як компонентом комунікативної, у навчальних закладах Європи набуло актуальності [4, с. 65]. Цей вчений зазначає, що поняття “стратегічна компетенція” подекуди замінюється такими поняттями як “навчальна компетенція”, “навчальні евристичні вміння”, “вміння навчатись”, “навчально-пізнавальні компетенції”. Отже, сьогодні сутність поняття “стратегічна компетенція” розширюється до його розуміння як “вміння навчатись”. В. Рябоконь акцентує увагу на тому, що становище, що склалось навколо формулювання стратегічної компетенції, є досить небезпечним, оскільки в нормативних і навчально-методичних вітчизняних документах визначення стратегічної компетенції принаймні нечіткі й доволі узагальнені [4, с. 66].

Однак, сучасні вчені переконані, що стратегічна компетенція є ключовою (надпредметною), що визначається як здатність людини впродовж життя здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності.

І. Потюк зазначає: “Власне поняття стратегічної компетенції розглядається методистами через призму таких семантично споріднених понять як: стратегії навчання, автономія суб’єктів навчання, індивідуально-раціональний стиль навчальної діяльності. Всі ці поняття характеризують актуальну сьогодні методичну тенденцію, що передбачає організацію навчання навколо його суб’єкта (*student-centered approach to teaching, student’s autonomy*) з урахуванням індивідуальних психологічних відмінностей останнього, важливих для гуманізації освітнього процесу (*individual differences, learning styles*) [3, с. 227]”. Отже, стратегічна компетенція передбачає індивідуальну організацію навчання суб’єкта освітнього процесу. У цьому аспекті діяльності “стратегічна компетенція” характеризується як *здатність особистості визначати мету власної навчальної діяльності, планувати свою діяльність; реалізувати сплановані дії у вигляді індивідуальних стратегій навчання; оцінювати результати власної навчальної діяльності*.

Стратегічна компетентність розглядається у сучасній психолого-педагогічній літературі з різних позицій. Погоджуємося з О. Шапран, що однією з ключових компетентностей є стратегічна, що активно формується в закладах

вищої освіти й являє собою здатність студентів визначати мету власної навчальної діяльності; уміння планувати, контролювати й корегувати свою діяльність; переносити здобуті знання і навички в нові нестандартні ситуації; творчо розв'язувати поставлені завдання; аналізувати власні та чужі вчинки й поведінку тощо. Вчена доводить, що багатоаспектність проявів стратегічної компетентності та її психологічний характер пояснюють недостатню педагогічну інтерпретацію цієї дефініції та понять, що з нею пов'язані. О. Шапран доводить, що стратегічну компетентність науковці називають компенсаторною (*І. Задорожна*), діяльнісною (*В. Рябоконт*), або комунікативно-стратегічною (*М. Оліяр*), навчально-стратегічною (*Ю. Гудима, І. Задорожна, О. Никитенко*) тощо [5, с. 262-263]. Останній різновид (навчально-стратегічна компетентність) складається, на думку Т. Олійник, із двох компонентів: навчальної і стратегічної компетентностей [2, с. 9]. Отже, цей різновид є механічним об'єднанням двох компетентностей, що є не повністю виправданим, але наочно демонструє інтегрований характер стратегічної компетентності.

Отже, на основі вивчення сучасної психолого-педагогічної літератури у нашому дослідженні поняття “стратегічна компетенція” і “стратегічна компетентність” розглядаємо у широкому (лінгводидактичному) і у вузькоспеціальному (лінгвометодичному) значеннях, а саме:

– “стратегічна компетенція” (у широкому значенні) як здатність особистості визначати мету власної навчальної діяльності, планувати свою діяльність; реалізувати сплановані дії у вигляді індивідуальних стратегій навчання; оцінювати результати власної навчальної діяльності;

– “стратегічна компетентність” (у широкому значенні) як інтегрована особистісна якість людини, що формується на етапі навчання й розвивається у процесі її практичної діяльності відповідно до встановлених норм та цінностей і забезпечує можливість цілепокладання, ефективного планування власної діяльності, розробки і реалізації індивідуальних стратегій навчання упродовж життя;

– “стратегічна компетенція” (у вузькоспеціальному значенні) як здатність особистості використовувати вербальні та невербальні комунікативні стратегії для організації спілкування, одержання мовленнєвого й соціального досвіду;

– “стратегічна компетентність” (у вузькоспеціальному значенні) як інтегрована особистісна якість людини, що формується на етапі навчання й розвивається у процесі її практичної діяльності відповідно до встановлених норм і цінностей, забезпечує можливість ефективного спілкування на основі опанування комунікативними стратегіями впродовж життя.

Ці визначення мають спільну основу, однак, обумовлюють різні аспекти й рівні застосування; можуть використовуватися із метою підготовки фахівців різних спеціальностей із урахуванням тієї обставини, що “стратегічна компетенція” і “стратегічна компетентність” є ключовими (*надпредметними*).

У ракурсі нашого дослідження подано авторське тлумачення поняття **“формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців**

оперативно-рятувальної служби цивільного захисту” – процес розвитку й накопичення на етапі професійної підготовки якісних проявів інтегрованої особистісної якості, що забезпечує відповідно до ціннісних орієнтацій курсантів їх можливість цілепокладання, планування власної діяльності, продуктивної комунікації, розробки і реалізації індивідуальних освітньо-професійних стратегій протягом життя. Структуруючи досліджуваний феномен виокремлюємо такі компоненти:

– *ціннісно-мотиваційний* (визначає ціннісні орієнтації майбутніх фахівців ОРС ЦЗ, володіння стратегіями досягнення цілей);

– *стратегічно-інформаційний* (віддзеркалює розуміння сутності стратегії як системи ефективних нормативних дій, які призводять до очікуваного результату; стилі збору сучасної інформації на підґрунті володіння мисленнєвими операціями аналізу, синтезу, абстрагування, конкретизації, порівняння, систематизації, узагальнення тощо);

– *операційно-дійовий* (передбачає формування різних умінь: *організаційно-гностичних* – умінь планувати, організовувати й аналізувати власну освітню діяльність, умінь добирати ефективні стратегії і тактики навчання; *комунікативних* – прогнозувати наслідки власних висловлювань та вчасно корегувати їх, вміння дискутувати, відстоювати власну точку зору в конфліктних ситуаціях; розвиток індивідуальної освітньо-професійної стратегії);

– *рефлексивно-афективний* (передбачає здатність майбутнього фахівця до самоаналізу й адекватної самооцінки, самовираження індивідуальності).

Отже, аналіз наукових підходів і виділення структури досліджуваної дефініції надали можливість зробити висновок, що *стратегічна компетентність майбутніх фахівців у вищій школі* є інтегративною єдністю їх особистісних і професійно-значущих якостей, які набуті у процесі професійного навчання та включають систему цінностей, мотивів, науково-теоретичних знань, практичних умінь і навичок, здатностей, емоцій, спрямованих на адекватний добір і реалізацію на практиці ефективних стратегій і тактик у різних ситуаціях, забезпечення успішної самореалізації й самовдосконалення у процесі професійної діяльності.

У процесі проведення експериментальної роботи був підібраний належний діагностичний інструментарій, який урахував структуру стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту. Використані в дослідженні психолого-педагогічні діагностичні методики були валідними, доступними для використання курсантами, не потребували тривалого часу на їх проведення, не вміщували складних алгоритмів опрацювання. Із метою визначення результативності формування стратегічної компетентності в досліджуваних були використані експертні методи, які сприяли більшій об'єктивності педагогічної діагностики. У якості експертів у дослідженні виступали досвідчені педагоги-практики випускових кафедр, які активно здійснювали оцінну діяльність в умовах організованого педагогічного експериментального дослідження. Окрім того, на цьому етапі педагогічної діагностики особлива увага зверталася на використання методів педагогічного спостереження, тестування й анкетування

курсантів, що призводило до економії часу, простоти обчислень й забезпечувало ефективність використаних самодіагностичних процедур.

Констатувальний етап експерименту був проведений у 2016 році на базі Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України. Визначення вхідного рівня розвитку досліджуваної якості здійснювалося серед 301 курсанта закладу вищої освіти, які здобували освітні рівні бакалавр і магістр.

Мета дослідження на етапі констатувального експерименту передбачала покомпонентне вимірювання рівня сформованості стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Із метою реалізації визначеної мети дослідження на цьому етапі педагогічного експерименту були розв'язані наступні *завдання*:

– відібраний пакет діагностичних методик, використання якого забезпечувало об'єктивне вимірювання ціннісно-мотиваційного, стратегічно-інформаційного, операційно-дійового й рефлексивно-афективного компонентів стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

– здійснено з'ясування вхідного рівня сформованості стратегічної компетентності респондентів із використанням обраного діагностичного інструментарію із урахуванням її структури й розроблених показників;

– проведена об'єктивна оцінка отриманих емпіричних даних, розробка комплексної розвивальної програми формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в процесі їх професійної підготовки.

Оцінювання досліджуваної якості відбувалося за *творчим* (орієнтація фахівця на продуктивну діяльнісну складову професійної діяльності, освідченість і широту поглядів у побудові фахових і життєвих стратегій; раціональне усвідомлення власних цінностей, прагнення до саморозвитку); *адаптивним* (орієнтація особистості на отримання суспільного визнання, раціоналізм в усвідомленні власних життєвих цінностей, епізодичне прагнення до самоосвіти й саморозвитку, ситуативна спрямованість на продуктивну професійну діяльність); *репродуктивним* (ціннісна орієнтація на матеріальність буття, розваги, тривалий відпочинок, нестримність у взаєминах із опонентами, складність в усвідомленні власних життєвих цінностей, неспроможність до побудови стратегій особистісного й професійного розвитку, прояви байдужості тощо) рівнями.

Пропоноване дослідження реалізовувалося із використанням діагностичного інструментарію, а саме: “Ціннісні орієнтації працівників” (М. Рокич), “Діагностика стратегій досягнення цілей”, “Визначення стилю інформаційного засвоєння” (М. Фетіскін, В. Козлов, Г. Мануйлов), “Що таке стратегія навчання?” (авторська методика), “Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС” (В. Синявський, Б. Федоришин), “Стратегії самоствердження особистості” (Є. Нікітін, Н. Харламенкова).

Отримані результати педагогічного експерименту засвідчили, що в переважній більшості респондентів діагностується продуктивний рівень прояву

досліджуваних компонентів стратегічної компетентності (коливається у межах від 46,84% до 57,48%). Репродуктивний рівень був притаманний третині курсантів (27,91%-35,22%). Прояви творчого рівня компонентного складу досліджуваного феномена становили 22,59% (рефлексивно-афективний компонент), 21,93% (ціннісно-мотиваційний), 12,29% (операційно-дійовий) і 11,30% (стратегічно-інформаційний). На етапі констатувального експерименту в курсантів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту було зафіксовані прояви таких рівнів стратегічної компетентності: *творчий* (51 особа, або 16,94% досліджуваних), *продуктивний* (155 осіб, 51,50%), репродуктивний (95 осіб, 31,56%).

Отже, отримані емпіричні дані на етапі констатувального експерименту засвідчили суттєве превалювання репродуктивного й продуктивного рівнів прояву стратегічної компетентності в досліджуваних.

Майбутні фахівці оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в переважній більшості, зазвичай, не переймалися постановкою стратегічних цілей. Одна частина з них проявляли підвищене прагнення до першості, демонстративну самопрезентацію, безапеляційність у висловлюваннях і взаєминах, високу критичність у ставленні до оточуючих, а інша – надмірну обережність, відмову від лідерства, соціальну пасивність, прийняття нерациональних рішень. Такі респонденти на останні рейтингові місця відносили суспільне визнання, добробут народу, творчу діяльність, особистісний розвиток. Окрім того, вони були не спроможними до встановлення раціональних способів дій досягнення мети, намагалися уникати відповідальності, проявляли пасивність, безініціативність, певну демонстративність, що привносило елементи деструктивності в побудові й реалізації стратегій професійної діяльності. Досліджувані зазнавали труднощів при визначенні сутнісних ознак поняття “стратегії”, не прагнули до спілкування, у нових обставинах почувалися невпевнено, погано орієнтувалися в умовах невизначеності, виявляли неспроможність до відстоювання власних переконань, неадекватно реагували на критику, не виявляли ініціативності в соціальній діяльності, уникали прийняття самостійних рішень тощо. Деякі з них демонстративно самостверджувалися із використанням вербальної агресії, комунікативного насилля, створення перепон у взаєминах із колегами, їх психоемоційної ізоляції тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Ураховуючи складність професійної діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, вважаємо, що їх підготовка в закладах вищої освіти повинна бути спрямована на формування стратегічної компетентності (опанування стратегіями досягнення конкретних цілей, актуалізації навчання, комунікації, керування емоційним напруженням і самоствердження).

Отримані результати емпіричного дослідження рівнів володіння майбутніми фахівцями оперативно-рятувальної служби цивільного захисту стратегічною компетентністю вказує на ту обставину, що переважна більшість респондентів не ставить перед собою конкретних стратегічних цілей, зазнає труднощів при виборі конструктивних стратегій досягнення мети.

Проведений ґрунтовний аналіз отриманих результатів констатувального експерименту спонукав до висновку, що наявна система формування стратегічної компетентності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в закладах вищої освіти потребує нагального змістового й організаційно-методичного вдосконалення.

Подальші наукові розвідки вбачаємо в розробці комплексної розвивальної програми та її впровадженні в освітній процес закладів вищої освіти.

Використана література:

1. Задорожна О.І. Сутність поняття стратегічної компетентності в сучасній лінгводидактиці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: "Педагогіка. Соціальна робота"*. 2017. Вип. 2 (41). С. 105-109.
2. Олійник Т. О. Особливості формування навчально-стратегічної компетентності. *Іноземні мови*. 2013. № 4. С. 9-20.
3. Потюк І. Є. Роль стратегічної компетенції у формуванні іншомовної комунікативної компетенції. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Філологічна*. 2012. Вип. 25. С. 227-229.
4. Рябоконт В. В. Трансформація понять "стратегія" – "стратегічна компетенція" – "стратегічна компетентність" у постійному потоці наукової інформації. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. II (12). Issue: 25, 2014. С. 64-67.
5. Шапран О. Розвиток стратегічної компетентності майбутніх учителів у процесі опанування сучасними стратегіями навчання. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2018. Вип. 7/1. С. 259-293.
6. Щерба Н. С. Застосування методу контент-аналізу до визначення поняття "стратегічна компетенція". *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. № (29). С. 166-169.
7. Щерба Н. С. Теоретичні підходи до поняття "стратегічна компетенція". *Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів: зб. наук. праць учасників Всеукр. методолог. семінару з міжнародною участю*. Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені І. Франка, 2007. С. 231-235.

References:

- [1] Zadorozhnaya O. I. The essence of the concept of strategic competence in modern linguistics. *Uzhgorod University Scientific Bulletin. Ser.: Pedagogy. Social work*. 2017. Vol. 2 (41). P. 105-109.
- [2] Oliynyk T. O. Features of educational and strategic competence formation. *Foreign languages*. 2013. № 4. P. 9-20.
- [3] Potyuk I.E. The role of strategic competence in the formation of foreign language communicative competence. *Scientific notes of the Ostroh Academy National University. Avg.: Philological*. 2012. Iss. 25. P. 227-229.
- [4] Ryabokon V. V. Transformation of the concepts of "strategy" – "strategic competence" – "strategic skills" in a constant stream of scientific information. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. II (12). Issue: 25, 2014. P. 64-67.
- [5] Shapran O. Development of strategic competence of future teachers in the process of mastering modern teaching strategies. *Vocational education: methodology, theory and technology*. 2018. Iss. 7/1. P. 259-293.
- [6] Shcherba N. S. Application of the method of content analysis to the definition of the concept of "strategic competence". *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University*. 2006. № (29). P. 166-169.
- [7] Shcherba N. S. Theoretical approaches to the concept of "strategic competence". *Modernization of higher education in the context of European integration processes: Coll. of sciences. works of All-Ukrainian participants. methodologist. seminar with international participation*. Zhytomyr: Issue of Zhytomyr I. Franko State University, 2007. P. 231-235.

ПАСИНЧУК К. А. Экспериментальное измерение уровней сформированности стратегической компетентности будущих специалистов оперативно-спасательной службы гражданской защиты.

В ракурсе проведенного исследования представлены авторское толкование понятия “формирование стратегической компетентности будущих специалистов оперативно-спасательной службы гражданской защиты” – процесс развития и накопления на этапе профессиональной подготовки положительных проявлений интегрированного личностного качества, обеспечивает в соответствии с ценностными ориентациями курсантов их возможность целеполагания, планирования собственной деятельности, продуктивной коммуникации, разработки и реализации индивидуальных образовательных-профессиональных стратегий на протяжении жизни. Структурируя исследуемый феномен выделены следующие компоненты: ценностно-мотивационный (определяет ценностные ориентации будущих специалистов ОСС ГЗ, владение стратегиями достижения целей); стратегически-информационный (отражает понимание сущности стратегии как системы эффективных нормативных действий, которые приводят к ожидаемому результату; стили сбора современной информации на основе владения мыслительными операциями – анализа, синтеза, абстрагирования, конкретизации, сравнения, систематизации, обобщения и т. п.); операционно-деятельностный (предусматривает формирование различных умений), рефлексивно-аффективный (характеризует способность будущего специалиста к самоанализу и адекватной самооценке, самовыражения индивидуальности). Доказано, что стратегическая компетентность будущих специалистов в высшей школе является интегративным единством их личностных и профессионально значимых качеств, которые приобретены в процессе профессионального обучения и включают систему ценностей, мотивов, научно-теоретических знаний, практических умений и навыков, способностей, эмоций, направленных на адекватный отбор и реализацию на практике эффективных стратегий и тактик в разных ситуациях, обеспечение успешной самореализации и самосовершенствования в процессе профессиональной деятельности. Результаты исследования реализованы с использованием диагностического инструментария: “Ценностные ориентации работников” (М. Рокич), “Диагностика стратегий достижения целей”, “Определение стиля информационного усвоения” (М. Фетискин, В. Козлов, Г. Мануйлов), “Что такое стратегия обучения?” (Авторская методика), “Оценка коммуникативных и организаторских склонностей – КОС” (В. Синявский, Б. Федоришин), “Стратегии самоутверждения личности” (Е. Никитин, Н. Харламенкова). Полученные результаты проведенного педагогического эксперимента показали преобладание продуктивного (от 46,84% до 57,48%) и репродуктивного (27,91% – 35,22%) уровней проявления исследуемых компонентов стратегической компетентности у респондентов. Доказано, что полученные эмпирические данные побуждают к разработке и внедрению в практику работы высших учебных заведений, готовящих специалистов оперативно-спасательной службы гражданской защиты, комплексной развивающей программы по формированию у них стратегической компетентности.

Ключевые слова: стратегическая компетентность, оперативно-спасательная служба гражданской защиты, профессиональная подготовка, структура стратегической компетентности, диагностика стратегической компетентности.

PASIYNCHUK KATERINA. Experimental Measurement of Strategic Competence Levels of Future Specialists of Operational and Rescue Service of Civil Defense.

In the foreground of the conducted research the author's interpretation of the concept of “formation of strategic competence of future specialists of the operational and rescue service of civil defense” is presented. It is the process of development and accumulation of qualitative manifestations of integrated personal quality at the stage of professional training, which provides in accordance with the value orientations of the cadets productive communication, planning skills, development and implementation of individual educational and professional strategies throughout their life. The phenomenon's under study the following structure components are distinguished: value-motivational

(determines the value orientations of future specialists of the ORS of CD, possession of strategies for achieving the goals); strategic-informational (reflects the understanding of the essence of strategy as a system of effective regulatory actions that lead to the expected result; styles of collecting modern information on the basis of thinking operations – analysis, synthesis, abstraction, concretization, comparison, systematization, generalization); operational (involves the formation of different skills); reflexive-affective (the ability of the future specialist to self-analysis and adequate self-esteem, self-expression of individuality). It is proved that the strategic competence of future specialists in higher education is an integrative unity of their personal and professionally significant qualities, which are acquired in the process of vocational training and consists of a system of values, motives, scientific and theoretical knowledge, practical skills, abilities, emotions, competences, emotions, adequate selection and implementation of effective strategies and tactics in different situations, ensuring successful self-realization and self-improvement in the process of professional activity. The results of the study were realized using the diagnostic tools: “Employee Value Orientations” (M. Rokich), “Diagnosis of Goal Achievement Strategies”, “Determination of Information Assimilation Style” (M. Fetiskin, V. Kozlov, G. Manuilov), “What is a Strategy teaching?” (author’s methodology), “Assessment of communicative and organizational inclinations – COI” (V. Sinyavsky, B. Fedorishin), “Strategies of self-affirmation of personality” (E. Nikitin, N. Kharlamenkova). The results of the conducted pedagogical experiment showed the prevalence of productive (from 46.84% to 57.48%) and reproductive (from 27.91% to 35.22%) levels of manifestation of the studied components of strategic competence of the respondents. It is proved that the empirical data obtained stimulate the development and implementation of a comprehensive development program for the formation of strategic competence of specialists of the operational and rescue service of civil defense in the practice of higher education institutions.

Keywords: strategic competence, operational and rescue service of civil protection, training, structure of strategic competence, diagnosis of strategic competence.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-145.2019.16>

УДК 378.146

Поліщук Г. В.

КОМПЛЕКСНА МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглянуто особливості педагогічної діагностики, її відмінність від психологічної діагностики, поради щодо підбору діагностичного інструментарію. Згідно визначеної структури конфліктологічної компетентності запропонована комплексна діагностика рівнів сформованості досліджуваного феномена: когнітивно-рефлексивний компонент – методика дослідження міжособистісного сприйняття у конфліктній ситуації (А. Тащевої у модифікації О. Місенко); самооцінка кругозору з конфліктології (С. Калаур); визначення рівнів сформованості педагогічної рефлексії (О. Калашикової); мотиваційно-ціннісний компонент – діагностика мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях (І. Ладанова, В. Ураєвої); тест “Наскільки Ви толерантні?” (О. Тушканової); “Експрес-діагностика стійкості до конфліктів” (М. Фетіскіна, В. Козлова, Г. Мануйлова); операційно-корегувальний компонент – тест “Стиль поведінки в конфліктній ситуації” (К. Томаса); методика “Оцінка рівня компетентності у вирішенні конфліктів” (П. Хеппнер, І. Петерсен).